

ЦЛЕНА:

За Црну Гору на годину 8 круна, на по године 4 круне.
За Аустро-Угарску Босну и Херцеговину на годину 12 кр. на по године 6 круна.
За све остале земље годишње 20 франка у злату, на по године 10 франка у злату.
Преплата се прима само у годишњим и полугод. роковима.
Поједини број 20 пара.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Власник: Државна Штампарија

Издаје суботом

Одговорни уредник: С. Рамадановић

Преплата се шаље поштом, само у неопредмелној администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње, а коме је наручије, г. Вељко Рамадановићу, К. Ц. агенту у Ботор.
Дошени се шаљу Уредништву. Рукописи се не враћају.
За огласе плаћа се: за сваку ријеч или за број од пет цифара по 4 пара за први пут, а за сваки даљи пут по 2 пара.

Дворске и дипломатске вијести

— Њ. В. Књагиња Наталија отпутовала је ономадне у иностранство.

— Г. Е. Штајн, доскорашњи секретар олд. царско-руске легације, који је долазио овамо да се повodom свога премјештаја опрости са нашим званичним круговима, отпутовао је прошле недјеље коначно с Цетиња.

Г. Штајн и његова отмијена госпођа, за вријеме њиховога борављења на Цетињу, стекли су у свим престоничким круговима опште уважање и оставили су међу нама најлепшу упомену.

— Г. Л. Гатин, секретар олд. француског посланства, отпутовао је са госпођом у уторак на одсуство.

Говори

Њ. Кр. В. Нашљедника у Морачи и Колашину

I

Драга браћо Морачани,

При вашој обилатој софри, при усрдном вашем дочеку радостан сам, да чашом у руци прије свега вам захвалим, браћо, како у име Владарке, Моје Мајке, тако и у Своје за ваш срдачни пријам и све изразе ваше топле љубави и одажности према Моме Дому. Морача наша, племе вриједно и јако од најстаријих времена, привлачила је пажњу и особиту наклоност наших Господара из најдаљих времена српске повјеснице. Свједок је великољепни томе овај свети храм, који побожни Немањићи подигоше у вашој средини. Слава светоме Успенију Богородичином, слава великодушним Немањићима, слава народу морачком, који подуже од седам и по стољећа овај храм чува и очува од толиких напада и мука све до овога сретнога часа, у који се веселимо Бога призивајући и хвалу му одајући за доживљеле сретне дане наше Домовине!

Морачани,

Књаз Господар, Мој Отац, чије је срце отворена књига свакојему сину Црне Горе као и Мени, наредио ми је да овом приликом поздравим Његов вјерни народ морачки, да поздравим у исто вријеме Њему вазда милу вашу браћу Ровчане, нераздијелне с вама у мукама и принашању славе Црној Гори, да поздравим и све извање овдје прибрале поклонике на данашњи дан светог Успенија.

Морачани,

Као што знате, прије скоро четири године, Мој је Отац из Своје сопствене побуде дао Устав Црној Гори. Тијем је чином он подијелио с народом Њему једно Богом даровано право, право власти. Ни по том праву Моји Стари нијесу били апсолутисти, но само носиоци оличене воље народне, те дати Устав није друго, до само узаконивање прије постојећих права народа. Уставом није се одвојио Владар од народа ни народ од Владара, као што су то безумни проповиједили, већ су се они још боље,

ако је могуће, спојили тако, да те двије воље сачињавају данас једну једину вољу, вољу државну. При узаконијењу тих прије постојећих права нађе се умом нездраве чељади, да за час помисли, да им се тијем пружа прилика стварању попришта својим болесним амбицијама. Крепка десница Мога Оца, заштитника реда и закона, поштеђе овај пут ту заблуђелу чељад и даде им могућност, да и они приступе уз народ здравијем начелима. Благодати Устава у кратко вријеме његова развијања сјајно су истакнуте на пољу привреде и саобраћаја: жељезницом, пловидбом на Језеру, вијугањем аутомобила најстравичнијим кланцима Црне Горе.

Задржавши се за тим веома дирљивим ријечима на скорашњој судбини српских земаља Босне и Херцеговине, Њ. Кр. В. Књаз Нашљедник између осталогаче и ово:

Па ипак, док год има 500.000 наоружаних српских соколова, Мојих жеља и мисли, дотле српска мисао није умрла. Напротив, она је данас сложнија и јача него икад прије.

Морачани,

Сјећање на те прилике узбуђују Моју душу а рука ми трепеће. Низ Моју чашу омичу се капи вина, којим хоћу да наздравим прво вама, старијем ратнијем друговима Мојега Оца, па вама млађима, Моја врсто! Ви стари, бериоци славе, живјели још дуго; ви млађи а неокушани са Мном заједно, момци, угледајмо се на ове витезове, који смрт толико пута из близу гледаше, који домовину прославише и раширише!

Људски појаси набрајају се по заслуги а наступе ли прилике, постарајмо се да и наш на гласу међу прве изиђе. И хоће, ако Бог да! Како неће, кад нас и живи примјери кријепе у тој нади, кад снаге довољно имамо према земању кад Владика Данило, основатељ владарског Мога Дома, у непокорена и преостала од Српства још цигла три-четири катунска племена, а помоћу рука пет браћа, пет цетињских витезова, отпоче ослобођење свог народа. Карађорђе, Вожд витешки, самоседни разбуди лавска срца србијанска. Од гласа његова трешевога топа стријепо је освајач и пред њим узмицао. Данас, млада моја браћо, Српство броји ђетића наше врсте, наше помисли, наше снаге и жеље до пет стотина хиљада прси, све једнијем духом задахнутијем. На наше српске градове, у наше логоре, на наше српско море леже хиљаде топова жељни да страшну ријеч изговоре.

Љубав браће Руса и везе из преданија јаке су. У том расположењу велике наше Покровитељке Ја сам се родио и у вјери исте сам се васпитао, а приликом Мога потоњег путовања стално сам убијен у њу, као и у љубав осталог Словенства и цијелог изобрженог свијета, да ће са симпатијом на наше оправдане подвиге гледати; те сад кад горе к небу погледам, шире Ми се груди од наде и радости за бољу српску будућност; виђу, да се над нама добри геније

српски с духом Немањића вије и успјех нам обећава.

Живјели уздана моја дружино!
Живјела Црна Гора!
Живјело Српство!

И ви Морачани били живи и здрави!

II

Колашинци,

Ја Богу благодарим и јунаштву црногорскоме, што Ми је у дио пало, да у пратњи Моје Мајке сједнем ови пут за софру вашу, гостољубивошћу постављену на ливаде Мушовића, Мекића, Лалевића и Пепића и оног гласовитог турског витеза Мумина Баковића, који завика нашем староме војводи Мињи у Клисури на крај морачких бара: „полако стричане да дијелимо дората!“ Морачани и Ровчани, поткријепљени са два српска бана, Новицом Церовићем, Миљаном Војводом и њиховијем војницима, опалише 1858. г. легло колашинских Турака и казнише невјерство Пијука и осталих српских крвопија из овога града, на чијим развалинама славимо данашњи дан у љубави и миру. Нови Колашин с новим путем, којим се веже са срцем мајке Отаџије и морем, процвјетаће културом и трговином и биће једно од најлепших средишта у Рашкој Жупанији. То нам јачи ваш рад и дух обртности, који се успјешно а на задовољство Мојега Оца Господара још од времена ослобођења овога краја снажно развија. Сљедујте Колашинци у предузетом правцу на добро ваше и задовољство Господарево, који Ми је нарочито наредио, да од Његове стране поздравим све вас и пожелим вам сваку срећу и напредак.

Живјели Колашинци!

Приликом Свога бављења у Морачи на Госпођин-дан Њ. Кр. Вишочанство Књаз Престолонашљедник у Свом значајном говору, који је изговорио за вријеме ручка уз бурно одобравање многобројнога народа, није се устегао отворено дати изрази Својим погледима на најкултурнија политичка питања.

Његово резонување о Уставу и његовом фактичком односу према ранијем начину владавине, несумњиво спада, својом важношћу, међу оне политичке изјаве, које се, благодарећи својој тачности, с правом сматрају завршном ријечју у просуђивању извјесних политичких појава.

Устав, у својој основној идеји, значи подизање опште воље до висине искључивога ауторитета у држави, што бива свакако на рачун апсолутне слободе кретања воље владарева. Границе фактичког сужавања веће су или мање према степену, до кога се коначно развила, и правцу, у коме се развијала апсолутност, којој се постављају границе Уставом.

Које је познат историјски развитак државне власти у Црној Гори, тај никада неће пристати уз тврдњу, да је код нас прије давања Устава било апсолутизма у техничком смислу ријечи. Апсолутистич-

ка државна власт, као и државна власт у опште, према савременом схваћању, претпоставља у првом реду потпуну концентрацију власти.

Природно је, да те концентрације у потребном степену код нас није могло бити све дотле, док су природна средишта културнога и политичкога живота, наше вароши, била у рукама друге политичке власти. Али кад је ита сметњаскинута надземаљским напорима нашега Узвишенога Господара и иројским подвизима Његових соколова, развитак чврсте државне власти није значао дефинитивно изграђивање апсолутизма у пуном опсегу појма. Није ни могао то значити.

Савршено демократска природа нашега Господара није могла никада пристати на стварање ограда између Себе и народа, дакле ни на ускраћивање права народу, да сам пред Њим износи и оцјењује своје животне потребе и да поставља захтјеве на државу, да тим потребама удовољи. Ко зна, у ком су степену, овако посведневно изношене народне жеље, биле мјеродавне за Господара при одређивању правца унутрашњој политици, тај никада неће дозволити, да је прије Устава лична воља Господарева искључиво била државна воља.

Шта значи према томе код нас Устав? Правно санкционисање фактичких политичких односа прије њега.

За то је апсолутно тачно резонување Књаз Престолонашљедника, кад каже говорећи о значају уставотворног акта Књаз Господара: „Тијем је чином Он подијелио с народом Њему једно Богом даровано право, право власти. Ни по том праву Моји Стари нијесу били апсолутисти, него само носиоци оличене воље народне, те дати Устав није друго до само узаконивање прије постојећих права народа.“

Говорећи даље Књаз Престолонашљедник о политичко-правним односима утврђенима Уставом између Владара и народа, са ријетком правилношћу Својих државничких погледа констатује, да се „Уставом није одвојио Владар од народа ни народ од Владара, као што су то безумни проповиједили, већ су се они још боље, ако је могуће, спојили тако, да те двије воље сачињавају данас једну вољу, вољу државну.“

Ово схваћање израз је здравог начела савршене државне науке, начела моралне одговорности владарева.

Сукоби најразноврснијих интереса, који се у политичком животу у већини случајева пуним сударима крајње непомирљивости уздижу до висине, која искључује већ а priori немогућност правичних компромиса, категорички захтијевају, претпостављајући правилан ток државног живота, непристраснога регулатора.

Тај фактор, са тако узвишеним и тешким дужностима, у монархичким државама може бити само владар. Свака дужност носи у себи одговорност за њено правилно вршење. Владар је додуше закон-

ски и политички неодговоран; али он је ипак одговоран. Одговоран је морално. Ту одговорност са њега не може скинути никакав закон овога свијета.

Па кад је тако, владар мора имати и право могућности правилнога вршења своје дужности; право познавања народних потреба и политичких интереса. Владар има право и дужност непрекиднога додира са народом, без чега му је немогуће унијети потребну објективност у правцу правилнога схваћања државних интереса при стварању највећег ауторитета, државне воље.

Са оволико правилности говорити о најкрупнијим политичким проблемима, са колико је говорио Књаз Престолонашљедник, несумњиво је веома тешко. Овако схваћање владарских дужности Њему служи на част, а нас снажи чврстом надом у непоколебивој вјери у срећнију будућност нашега народа с нашијем будућијем Господаром.

Њ. Њ. Кр. Кр. В. В. Књагиња Милена, Књаз Престолонашљедник и Књагиња Милица са Њ. Њ. В. В. Књагињом Вјером и Књазом Петром у Морачи и Колашину

Програмом путовања утврђен је 12. август, као дан поласка с Цетиња до Подгорице. Густе облаци, који покриваху на Ловћену гроб владике-пјесника, нијесу престали читав дан задавати бригу Високим Путницима, пријетећи им рђавим временом у путовању.

Баш пред сам полазак јаки млазови кише уз тутањ грмљавине и тресак грома, какав се може чути само на подножју неболомнога Ловћена, дадоше Путницима непријатан тemento. Па ипак аутомобил полети свом брзином према Подгорици, дајући путницима могућности, да још неколико минута, прије него се спусти у питому долину Ријеке Црнојевића, држе свој поглед, пун страхопоштовања, прикован уз Ловћенску светињу, пјесников гроб, и да се можда и нехотично, сјете оних стихова Д-р Л. Костића:

„Пјеснице, друже, душе, што ти би;

Те попе тамо свог тијела прах,

У громове, олује, град и страх?“

— Већ бијасмо на догледу Подгорице. Киша давно престала; а смркнутош Ловћенских облака још увијек одузимаху право на наду, да ће осмејак неба бити благонаклони пратилац Узвишених Путника на сјутрашњем путовању.

Или ће можда Ловћенска Вила, у вјечној бризи за Црну Гору, бјелином својих вилинских крила, очистиће небо пред рану зору?

Уморан, нешто од путовања, а нешто од других послова, легао сам врло рано и заспао тврдим, дубоким сном, који потпуно одузима могућност сваког душевног живота. Нијесам научио љубити се

са првим вјесницима дана; али овога пута најпрва зрака раноранке зоре била је довољна, да ми потпуно и коначно ође-ра и последње трагове сна са очју, чију сам прву енергију исцрпио погледом к небу.

— Господине Предсједниче, ведро као шкло!, викнух гласом, који је одавао изненађење и радост, предсједнику Министарства г. Д-р Л. Томановићу, са којим сам спавао у једној соби.

— Ко ће као Бог!, одврати ми он и прекрсти се.

Већ на четири уре улице бијаху веома живе. Подгорички грађани, чувши за пут Високих путника, похитали да их поздраве.

На шест ура ми смо чекали на одређеном мјесту Њихов долазак са Крушевца. Френетично, дуготрајно: „Живили!“, даде нам знак, да Њин аутомобил пресијеца варош према нама.

Тек на путу уз Братоножиће осјетише неоцењиву благотворност јучерашње кише за данашње путовање они, који су у ово доба године и прије Братоножићима путовали.

Ваздух са довољном количином влаге и потребном свјежином, а пут без прашине. Ко ће као Бог! —

Уз пут сваки час наилазасмо на гомиле свијета. Изишли да поздраве Узвишене пролазнике. —

На Јаблану, баш на самој граници између Васојевића и Братоножића, поздравни усклици зауставише Високе путнике на кратки починак за богато постављеном софром.

Братоножићи листом похитали, да Их поздраве. Посље првих израза народног одушевљења, које је пуном снагом здравља прсију преношено далеко преко кршева братоножићских и горовитих брда љеворечких, учитељ г. Симовић лијепим говором, између осталог, врло умјесно је истакао значај скорашњег Престолонашљедниковог путовања у Русију по Црну Гору и српску ствар на Балкану. Говор је праћен бурним усклицима Високим Путницима и Русији. —

— Братоножићи!, поче Књаз Престолонашљедник, своју вјерност према пријестолу и домовини засвједочили сте жртвама, принесеним у служби Господара Црне Горе за слободу и славу овога пњијезда Косовских осветника. Мој Отац говори са признањем о примјерима чојства и јунаштва, које сте ви пружили у борби под славодобитном заставом Његовом. Ја сам увјерен, да ћете ви млађи са харношћу чувати свети аманет оних старих витезова спремношћу на нове подвиге, ако Бог да, за слободу и независност потлаченога Српства.

Одобраваљачко дуготрајно: „Живили!“, проламајући лијепу долину љеворечку, прекиде Књаза.

— Јеси ли много мука претрпио старино, ускачући кроз убијачка зрна непријатеља у турске шанчеве, док си дошао до ових свједока славе и јунаштва, основи Престолонашљедника једнога старца, и попримањуши се, спусти му руку на прси прекривене орденима?

— Нијесам их лако заслужио, али сам, у здравље Цара Јунака и Његове правичности, врло лако дошао до њих, одговори старац мало се поиспривши и са гордошћу, коју ћете код сељака ван граница Црне Горе залуду тражити.

— Тако је. Господар је био и остаје врховни и истински заштитник правде и

јаснијем гласом: „Ђевојка је своје очи клела“... Пара звижди, носи нас даље. За леђима остаје нам Вртијељка, укоњница Баја Пивљанина, свједочица једног гнусног догађаја из наше новије прошлости, али га нећу спомињати, да ми не квари свечаног расположења, које бијаше овладао и са мном и са мојом дружином, кад смо се као пратња Високих путника кренули са Цетиња 12. августа ове године. Њезино Краљевско Височанство Књегиња Владарка са својим првороднијем сином Њ. Кр. В. Књазом Престолонашљедником, Престолонашљедниковицом, Књазом Петром и Књагињом Вјером, дигла се била на заморни пут, да у светој лаври Немањића у Морачи остоји службу божију на дан празника храму, — св. Успенија Богородичиног. Као један из пратње, намјеран сам изнијети по коју цртицу са тога занимљивог пута, нарочито с тога, да се и онет види, како је наш народ са својом династијом и династија са народом једна нераздвојна, неразлучива цјелина.

Народно сјетање Високих путника, народна искреност, његово одушевљење било је тако просто, природно, неусиљено, да га никакве вјештачке мађије нијесу биле кадре истесати, уобличити га. Народна љубав, манифестирана овом приликом, јесте тежиште, полазна тачка посматрачу овога ријеткога дочека од стране народа његове Књегиње — Владарке и Њеног узвишеног првородног сина. Оно заносно одушевљење најкарактерније обиљежава Црну Гору и Црногорца до најнежнијих пијанса народ-

закона, доладе Нашљедник прекидан усклицима: „Живео Господар!“

— Даћеш овом старом витезу пет наполеона; нареди Нашљедник Своме ађутанту и крену ка Књагињама, које бијаху мало подаље, гдје Књагињи Владарци приступи паху жене, а нарочито старије. Сигурно да их упозори на краткоћу времена, које стоји на расположењу.

— Колико рече, да имаш дјецe, пита-ше стара Књагиња једну старицу.

— Четири сина и двије кћери.

— Јесу ли ти кћери удате?

— Јесу, и два сам сина оженила.

— Не жали, што ти је муж погинуо на Вучјем Долу. Он је осветничко поприште Косовске погибије, вјечни споменик славе и јунаштва наших соколова. Он ће, ако Бог да...

— Вријеме је кратко. Добро би било, кад бисмо кренули, прекиде ју Престолонашљедник. На подне треба да смо у Колашину. Тек што пође за руком аутомобилској брзини, да нас, благодарећи романтичној водомеђи између поморја и подунавља, отме загрљају родољубивих пјесамца са Јаблана, поздравни усклици Њеворечана, окупљених на Веруши, проломише Тарску долину. Народ, поређан око хладњака, под којим бијаше трпеза прекривена саћем меда и другом посном мезом, пригушеном бујицом одушевљења даде за часак могућност народном посланику попу Томовићу, да поздрави Високе Путнике врло лијепим, родољубивим говором. Постарије женске приступише Књагињи Владарци, од којих многе богато обдари, као и на Јаблану; а Књаз Нашљедник проговори дотле неколико врло значајних ријечи о Васојевићима и њиховој прошлости. На растанку Књаз није пропустио дати израза своје ријетком задовољству са ускликом: „Живјели Васојевићи“. — Ко није видео Тарску долину опкољену с једне и друге стране горестасним планинама, покривенима густом јеловом гором, мјестимице испресијецаном цвјетним ливадама, које из недогледних висина пољупцем са облацима поздрављају пролазнике, тај не може знати шта је љепота природе.

Ко није чуо снагу одјека народног одушевљења у овим планинама, тај не може схватити историју Црне Горе ни разумјети надземаљске подвиге њених синова. —

Аутомобили јураху пуном брзином према Колашину.

На домаку Колашина сrete Високе Путнике Обласни Управитељ Војвода Лакић Војводић са преко шездесет коњаника. Паљба топова и звоњење звона прекидано урнебесним кличањем многобројнога народа поздрављаше њихов улазак у Колашин. На улазу у варош тријумфална капија са натписом на средини славоука: „Добро дошла народна Мајко са Престолонашљедником, Својом Срећом, нашом Узданицом“. Народ у густим редовима с једне и друге стране све до Брезе, гдје ће отсјести Високи Путници.

Књаз Престолонашљедник и Књаз Петар изиђоше из аутомобила пред улазом и узгађаше на коње. На самом улазу под славоуком тријумфалне капије мало стадоше. Поздрављаше их предсједник општине сердар Мујо Влаховић; али разумљивост његова говора потпуно се губљаше у урнебесу сјајног дочека.

не душе. Кад та душа говори, говори просто и неискићено, али говори тврдо и громовито, онда је залудна мука неколико плаћених туђих измећара и фарција, који су покушавали да рашчлапе оно чврсто ткиво што везује оба саставна дијела нашега државног организма — Владаоца и народ. Тај излив народне душе требало је чути и видјети, па бити потпуно увјерен, да су основице нашег државног јединства непоколебиве и да само махнитост или срдита немоћ може покушати, да киди оне свете споне, које више од двјеста година везују Црногорца за његову династију и обратно.

Ми идемо, не, него летимо добро насутијем тврдијем путем; плусак попушта. Пред очима нам се отвара панорама Скадарског језера, мјестимице диме се у магли високи врхови, а глатко водено плавило језера мами поглед, прикива га за себе и онет га пушта да лети по глаткој равнотј ширини, док се прикује уз тврде Проклетије. Ти би гледао још, сладио би се неиспрљивом љепотом језера, његовијем острвима и острвчићима, тражио би оком по који вис, са којим су скопчане успомене из наше историјске прошлости, али брадати коловођа чврстом руком навија точак паровоза, те летиш све даље и даље. За мало, па ти језеро нестаје из догледа, опет си међу брдима, благог или крућег нагиба, летиш равнином, а десно и лијево диже се густа, млада честогорница цера и јасена, мјестимице родни

На проласку кроз варош окићену заставама падаше са свих страна цвијеће на Свијетле Пролазнике, а народ, непосредно за Њиховом пратњом, затвараше улице у неодрљивој жељи, да у пјесми и веселу проведе до у дубоку поноћ пред Конаком Узвишених Гостију на Брези, према којој се примицаше са достојанством покрета усамљеног таласа на морској пучини.

Пред саму зору прекиде ми сан пјесма са Брезе: „Звјездо наша Књаже Нашљедниче...“

Помаглицу, која обично у ово доба године дочекује зору на обалама Таре, просијецашу кроз свјежи ваздух први пољупци зоре са планинских врхова Сињавине и Бјеласице. Идемо у сусрет дивноме дану.

Улице начичкане народом. — „Живили! Живили!...“ Њ. Кр. В. Књагиња Милица са Њ. Њ. В. В. Књагињом Вјером и Књазом Петром пролазаше лагано кроз варош бацајући Свој испитивачки поглед тамо куд Тара даљину пара.

На уру по подне кренуше Високи Путници за Манастир Морачки.

Долина Пчиње, којом пролази пут к Манастиру, својом романтичношћу не уступа долини Таре. С десне стране уздигнута брда обрасла бујном гором, већином јеловом; а с лијеве ливаде испрекидане у невеликим размацима немирним током планинских извора.

Посље двосатног путовања, опростивши се са обалом ријеке Пчиње, кратким пењањем стигосмо вијенцу, под којим лежи Морача са манастиром.

Први доглед Високих путника к манастиру поздрави пуцање топова и брујање звона. На улазу у манастир пред славоуком на вратима порте дочека Узвишене Госте народ морачко-ровачки, којег бијаше преко двадесет хиљада, са силним дуготрајним кличањем.

У порти на црквеним вратима чекаше са литијама и свештенством Високопресвештени г. епископ Кирило, који Их је поздравио врло лијепим говором, величајући традиционалну љубав Владарског дома према народним Светињама.

За вријеме благодарења, док Високи путници даваху израза Своје побожности пред олтаром староставе задужбине славних Немањића, народ чекаше у црквеној порти, да Их при изласку испрати урнебесним кличањем у манастирске ћелије на починак.

Госпођинска ноћ бијаше и сувише кратка, да би потребом одмора одузела могућност проламања зоре пјесмом и гуслама.

Већ бијаше почела литургија. Црквена порта прекривена многобројним народом, бијаше свједок надземаљске снаге пјесме и гусала, када се Високи Поклоници кренуше у цркву.

Пред њима два ађутанта ношаху иконе, поклоне Књагиње Владарке и Књагиње Милице цркви.

По свршетку службе и прегледу манастирских знаменитости нагрнуше жене, а нарочито старије, да приступе Књагињи Владарци.

Надземаљска дирљивост тога момента одузима смјелост перу, да га описује.

Ручак је био ван манастирске порте под хладњаком, поред којег се врело, уз саме зидове манастирских кућа, пе-

виногради или пољима засијана урметином, који је по Доњем Цеклину, његовој жупи, сада већ при дозријевању. Паровоз круто заокрене једну заокучу и за неколико тренутака ми смо пред једном повијом од тврдога кречњака, који је наслан по слојевима, е би рекао, да је те слојеве вјештакова рука размјештала и слагала један на други. То је она коса, што дијели Ријечку од Љешанске нахије, а од које се према сјеверо-западу у дугачкој, коритастој бразди пружа знаменити Царев-лаз.

Са задовољством биљежим, да ми у Црној Гори није потребе никоме напомињати шта је за нас Царев-лаз. И у школи и у народном предању, у пјесми и ријечи живи успомена на славни бој на Цареву-лазу, живи главни војсковођа, владика Данило и његови славни доглавници, које је народна пјесма окитила са славне побједе на Цареву-лазу. Но ипак, преко једне ствари не могу ћутке проћи. Косом брда, што је лијево до пута, а у непосредној близини Царева-лаза, сјећам се да је од прије било мноштво побијеног камења за знак, да је ондје неко погинуо, за знак да је то мраморје. Из године у годину тога мраморја нестаје, не знам, коме то треба и зашто треба? Ми нијесмо богати толико, да бисмо наша историјска мјеста могли китити скупљењем споменицима, него ваља да су споменици у нашој души, у сјећању и осјећању дубоког поштовања и пијетета пред сјецама онијех, који Српству очуваху једну неугашену искру слободе и независности, као залог за боље дане. Али и

ЛИСТАК

С пута на хаџилук

I.

Ловћен се бијаше замаглио, кад и кад ситне и крупне капи кише пропадаше су из модричasto — оловног цетињског неба, а малена група нас путника прикупљала се к мјесту поласка. Два бијела аутомобила већ стоје спремно, ишчекујемо тек уречени час, па да на паровитим крилима полетимо к нагођеном циљу. Часовник откуцаје земан за полазак, али се у толико небо још више стушти, густе црни облаци, рек' би, згомилају се по врху престонице и љутит плусак као из кабла осу се на прашинаве цетињске улице, и на срму и на свиљу окићених путника — хаџија.

Пљушти киша, дебеле капље бију у прозоре, за тили часак читави потоци вре каналима и улицама, али ни мађионички точак у руци аутомобилског коловође не стоји залуду. Точак закочи, затуњти пара и ми у часу остављамо Цетиње, бијелих, сада окупаних кућа не стоје из догледа; плусак јури, али јуримо и ми све даље и даље правцем на исток.

У нашем друштву сједи и млади народни пјевач и гуслар Перуновић, који распитује за брда, за кланце и богазе, а до мало па зетегне снажнијем, питомим,

мирно опрашташе са својим извором, да падом од 58 метара напусти дивну обалу ријеке Мораче.

Књаз Престолонашљедник држао је веома значајан говор, који су непрестано прекидали дуготрајни, урнебесни усклици многобројнога народа, који је у густим редовима са свих страна опкољавао хладњак.

Јанко Дрљевић поздравио је у име Морачана Књагињу Владарку, а министар правде Књаза Престолонашљедника.

На уру по подне кренули су се Високи Путници за Колашин.

Пењући се вијугама путем уз горовита брда морачка, манастир већ давно бијасмо изгубили из догледа, а још увијек чујасмо са истом снагом: „Живица Књагиња! Живица Престолонашљедник!“

Улазак у Колашин био је тријумфалан. Сјутра, у почаст Високим Гостима, грађани дају ручак под ладњаком на Брези.

Ову ноћ нећу описивати. Ви знате какве су ноћи неспавањке, када веселе још неспављенога славља бујицом одушевљења скида физичке потребе са дневнога реда.

Са циком зоре упињући се, да приберем слику свега, што бијех видео и чуо, прекиде ме у мислима експлозија народног одушевљења на Брези.

Док на једној страни Књаз Престолонашљедник у разговору са старим ратницима многе богато обдариваше, неке новцем, неке одличјима, на другој страни приступаху женске Књагињи Владарци.

— Девет сина! Не било урок! Да су ти живи и здрави! — говораше Књагиња једној средовечној жени.

— Бог Те благословио, Сунце наше! Бог Ти подржао, што Ти је дао, благо нама!

— Хвала ти! А ће су ти? бих ли их могла виђети?

— Овђе су.

Мало даље стајаху поређани девет младича. Најстаријему двадесет прва година.

Књагиња приђе к њима са благим осмејком отмене болећивости.

— Срећна мајко, хоћеш ли Ми двојицу дати?

— Сви су Божји и твоји. Бирај.

— Ће је Министар Просвјете, да Ми изабере двојицу, да их школујем. Реците му: нареди ађутанту.

Већ се примицаше подне. Спремна трпеза под сјеницом, окруженом многобројним народом, чекаше Високе Госте. За ручком Књаз Престолонашљедник држао је фулминантан говор, проткан успоменама на најзначајније моменте из историје града Колашина. Високим Гостима поздравио је бираним ријечима народни посланик колашински Р. Ракочевић.

Густи облаци са свих страна пријећаху за вријеме ручка непријатним изненађењем. Јака киша падале од Веруше низ Тару према Колашину. Пред самим градом прескочи на лијеву обалу ријеке пратећи јој ток далеко преко наших граница. Кроз малу проводницу над Брезом сунчани зраци, преламајући се у најразноврснијим бојама, падаху на двоструко коло око сјенице, какво се можда још није хватало, баш у моменту, када звуци пјесме над пјесмама, српске марсељанке, „Онамо нама“ — проламаху високе планине изнад Колашина.

„И ово је неко знамјеније“.

Одушевљени народ уз урнебесне усклике понесе на рукама Књаза Престоло-

нашљедника и Књаза Петра до њиховог Конака, одакле кренуше на уру по подне за Цетиње, испраћени истим одушевљењем, којим су и дочекани.

Истог дана у вече били смо на Цетињу.

КЊИЖЕВНОСТ, УМЈЕТНОСТ, ПРОСВЈЕТА

† Д-р Фран Врбанић. У Загребу је преминуо признати хрватски научењак д-р Фран Врбанић, професор на загребачком универзитету, члан Југословенске академије, народни посланик у загребачком и делегат у бидимпештанском сабору.

Покојни професор Врбанић био је један од угледнијих научењака на словенском југу, одличан професор и писац многих уважених правничких и национално-економских дјела.

Као политичар одликовао се и карактером и спремом, те је као одличан стручњак учествовао у свима законским анкетама краљевине Хрватске и Угарске, а као спреман статистичар непрестано је опомињао с бројкама на пропадање и назадовање српског и хрватског елемента у Хрватској, нарочито у славонским и сријемским крајевима. Иначе се кроз читав свој живот ватрено борио за двије основне идеје: за финансијалну самосталност Хрватске и за равноправност Срба и Хрвата. Год. 1906. и 1908. био је изабран као присташа српске и хрватске коалиције у сабор, гдје је био аутор оне адресе у хрватском сабору, у којој се први пут истиче хрватски и српски народ. Слава му и вјечан помен у народу!

Културни рад Русије на сјеверу. Руска је влада отпорила на сјевер неколико научних експедиција, да проуче оне пусте и слабо насељене крајеве, и да испитају, шта би требало учинити, да се њихово становништво економски и културно унаприједи. Русима, који су жељни рада и подоби за њ, отварају се ту неочекивано широка и плодна поља за рад. На првоме мјесту је губернија архангелска. Крај је слабо насељен и обрађен, кад се узме на ум његово природно богатство. Влада га прије свега отвара унутрашњој колонизацији дуж уочица Печоре; почиње експлоатација нафтиних извора дуж ријеке Ухте; насељава се Нова Земља и унапређује се тамошњи риболов под управом владиних инструктора и инспектора.

Српске Забаве. Како је први дио „Српских Забава“ од Јована Живојновића нашао повољан одзив српске читалачке публике, то је управа новосадског српског занатлијског пјевачког друштва „Невена“ ријешила, да изда и други, који је овијех дана угледао свијета уз припомоћ Матице Српске. Радови Јована Живојновића, штампани у овој збирци, имају родољубиву и васпитну тенденцију и позвани су, да у искуљеној публици лијепим и узвишеним призорима из наше историјске прошлости побуде љубав према Српству и да националан дух у нас одржавају у живости. Такви су састави у новој збирци: *Слава Дубровника, Скриња, Соколски симол, Идеали и Наш свијет, Подмладио се о дубровачким њокладама*, сви са чисто родољубивим циљем а изведени заистатако, да се на свакој српској забави могу приказати тако, да би у њима публика нашла и пуно естетског уживања. Са штампањем „Српских Забава“ омогу-

и онај видљиви споменик, малена, неотесана пирамида у скрипићу није сметала ни ливади ни баштини, те их није требало мицати, нека су и оне један доказ више оне класичне правичности, коју Ње-гош исказује ријечима:

„Сви градови, што су до нас турски,
.....
.....
.....
.....

јесам ли их осуо мраморјем,
те нијесу за људе градови,
но тамнице за невољне сужње!“

Као икад и игдје, ово је мраморје могло потсјећати турску Подгорицу и Зету, као блиске сусједе, да се Црном Гором на силу лако не пролази....

Пролазимо даље Љешанском нахијом. И нехотично пада у очи богатство вегетације и прегнуће — да се она истрјеби. Нарочито неугодно дирају читаве лавине, гдје се гора исијече без икаквога реда и начина, него како и ко прије стигне да тамани дрво, да га свози у Подгорицу и продаје — за златне подвезице и кутије дувана. Држим, било би крајње вријеме обратити пажњу на овај предмет, регулисати једном за свагда брање горе и тијем очувати земљу од уривања, исплакивања и пустошења.

У Љешанској нахији правцем на исток је село Круси, гдје је знаменити одметник и селиција Махмут-паша Бушатија изгубио главу војујући на Црну Гору. И ово је један од лаворових листића у ви-

ђено је сваком пјевачком друштву, добротворним задругама и иначе свима корпорацијама, које приређују забаве, да се користе овим радњама, богатећи њима свој често веома мршав и монотон приказивачки репертоар. Цијена је другом дијелу ових забав само 5 круна, а претплатници другог дијела могу уз доплату само 1 круне добити и први дио, дакле оба дијела за 6 круна. Али осим свега тога има још нешто, што ово дјело препоручује у нарочиту пажњу свих наших родољуба, а то је што ће се половина чистог прихода овог дјела употребити за издржавање вечерње школе за занатлијску омладину у Новом Саду. Поред лијепе унутарње вриједности већ и то топло препоручује најновији зборник Српских Забава.

Методика Историјске Наставе. Изшла је „Методика Историјске Наставе“, коју је по најбољим страним методичким дјелима а према најновијим резултатима педагошке науке израдио Мих. М. Станојевић, учитељ у Биограду.

Потребу ове књиге сам писац овако објашњава: „Да би се омладина, која се васпитава у нашим школама, могла што боље спремити за рад на остварењу наших националних задатака и завјетне мисли наше, треба поред осталог образити нарочиту пажњу и на историјску наставу у нашим школама и тако је подесити, како ће она моћи што јаче утицати на буђење патриотских и националних осјећања.

У књизи се расправљају у шест одјељака најважнија питања из области методике овог предмета.

На крају су изнијети за оне, који желе да се подробно упознају с методиком историјске наставе, најважнији методички списи за историјску наставу из домаће и стране литературе. Књига је добро доћи и нашим наставницима, а добива се код писца за цијену од 2 динара.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Дар Срба из Америке. Срби из свију српских крајева настањени у Чикагу, у Америци, приликом педесетогодишњице владавине Њ. Кр. В. Књаза Господара, која ће до године бити на врло свечан начин прослављена, послали су Му прекрасан сребрни вијенац од лаворова лишћа са врло топлим и срдачним писмом, у коме се узносе заслуге и дјела Његова. Осим тога Њ. Кр. В. Књаз Господар добио је још многих других дарова у знак пажње и заслуга Његових, те ће сви они бити нарочито о прослави изложени.

Личне вијести. Др. А. Митровић, народни посланик бокељски на далматинском сабору, ове недјеље био је неколико дана на Цетињу ради информацијат потребних му за ствар оптужених Срба у Загребу. Прије одласка имао је часа да буде примљен од Њ. Кр. В. Господара. — Истом сврхом долазио је на Цетиње и проф. Масарик, чешки народни посланик у бечком рајхсрату, те је ономадне дуго конферицао са нашим министром председником г. Томановићем и министром војним г. Мартиновићем заједно, а јучер је отпутовао у Котор са генералом Володомировим, који је прошле

рушевине, напомену преживјелости, овдје бујност, зеленило, свјежину, младост. Примакнимо се ближе. Све тоне у дубокој зелени, све трепери животом, радом и редом. Рекао би, и пошљедња чивија, и пошљедња пријеворница стављена је ондје, гдје треба и без ње не би било цјелине ни хармоније. Ништа сувишног не видиш у овоме кутићу земаљског раја, све је на своме мјесту, а од посматрачког ока не измиче, да овдје бди оштро око младог домаћина, иначе не могу замислити ону стројност, ону необичну њежност, која влада у парку на Крушевцу. И нехотично се опоменух оне њемачке пословице, која вели: „Das Auge des Herrn macht die Rinder fett“ — домаћиново око гаји волове. Сјетих се нешто мога првога доласка на Крушевац прије деветнаест година! Богме разлика је, те још каква! Вас простор, на коме је данашњи Крушевац бијаше или гомила шкрипина, јама, гомила голог, искостуреног камења или пак пусто — прложина, разбацано у нареду грмење грња, дикице и чкаља. Рад и култура учинила је своје: високо борје, питоме крушке и јабуке, изврсан виноград, дебели, затрављени брежуљци дижу се на гомили кречњака; прложина је обрасла росном, сочном травом, по којој хиљаде вриједне пчеле привира сок, да га ређа у умјетничке пластове меда и воска. Свуда трагови рада, трагови питомине, оплемењивања. Да нијесу биолошки закони једнаки за све органске изданке? Да ли не би било подесно, нешто упитомљавања потрошити и на веће органске јединице, да

недјеље у друштву чешког новинара г. Долежала дошао на Цетиње и неколико дана бавио се с њим по унутрашњости Црне Горе.

Министарске вијести. Г. Јован Пламенац, министар унутрашњих дјела, допутовао је синоћ са одсуства и данас предузео своју дужност.

Шумарски курс. Привредно Одјељење Министарства Унутрашњих Дјела приређује 25. о. мј. шумарски курс за 17 младича из Катунске и Зетско-брдске нахије. Курс ће се држати у Подгорици у онамошњем држ. шумском расаднику и на Даниловом Граду, гдје ће се курсистима дати поука и из пчеларства и свиларства. Из шумарства ће пуочавати државни шумар г. Леон Влах, из пчеларства руковалац држ. расадника г. Ј. Милановић, а из свиларства обл. економ у Подгорици г. И. Калуђеровић.

Вријеме. Што је ријетко у ово доба, кише су код нас толико учестале, да изгледа као да је наступила права јесен. И вријеме је према томе прилично захладило, а како још киша не престаје, бојати се је великих штета за усјеве, који још нијесу убрани.

ТЕЛЕГРАМИ

Биоград, 19. авг. Ушљед нових несугласица, које су избиле у данашњој сједници Министарског Са-вјета, цјелокупна влада предала је оставку. Краљ је позвао Пашића и Стојановића, да њима повјери састав нове владе. Они су затражили рок од 24 сата.

Александровск, 19. Јаки пожар у Кривојрогу уништио је 450 кућа. Штета износи милијон рубаља. 5000 особа остало је без крова.

Цариград, 20. авг. Султан Мехмед V стигао је у Брусу. Дочек је био ванредно свечан.

Канеја, 21. авг. Крстарице сила заштитница отпловиле су јуче у залив Суда заједно са четама, које су се искрцале 18. августа (по нов. кал.)

Цариград, 21. авг. Бојкот грчких бродова овдје, у Дарданелима и у Смирни престао је.

Маријенбад, 22. авг. Краљ Едуард отпутовао је у Енглеску.

Биоград, 22. авг. У комунике-у о данашњој министарској сједници каже се, да Рибарац није дао оставку као министар правде из личних или партијских побуда, већ из начелних разлога. Пошто је међутим постигнуто сагласје код свих чланова владе у питању око којег се изродило неспоразум, отклоњене су потпуно све сметње заједничком раду странака, које су представљене у влади, и влада остаје даље на свом мјесту и продужиће с предањошћу на испуњавању дужности.

ако наш подмладак не би остајао здрав и снажан глогов пањ, него да се на њему каламе руже од изгледа, а пуне сока и мириса?!

Ово примјерно имање најбоље нам свједочи, шта се у осталом дијелу поља око Подгорице могло учинити, али богме са радом и прегнућем. Не бојим се николико замјерке, да је Крушевац подигнут само силом финансијске снаге. Истина, било је и тога, али је било још више добре воље и прегнућа. Ја знам, да је материјалних средстава било и на другој страни, и у другјем рукама, па је Ђемовско опет остало оно исто, што смо га нашљедили од првашињих власника, остала је гола и пуста прложина, коју људска рука није такла, није додирнула, нити покушала да од те прложине учини ишта, што би личило унапређивању и добром газдовању. Нехат и немар у овоме погледу су за највећу осуду. Застарјела је и управо неморална она одушка, којом се правдамо, да новац свашто чини.... Прије се овдје даде примијенути она народна мудрост, која учи, да је неумјештина више него немаштина.

Н. Гр.

Списак странаца приспјелих на Цетиње

од 1. априла до 20. августа 1909. год.

Гранд Хотел: Д-р Ђ. Абт с госпођом, лекар из Париза; Е. Кокола, прив. из Котора; д-р А. Мол, лекар из Берлина; Н. Карлеон с госпођом, инжењер из Даница; Е. Каљи, инжењер из Ђенове; Рубин де Серван, мајор из Софије; Ф. Генте, новинар из Берлина; Де Хенгер, трговац из Цириха; К. Клинеберг, новинар из Беча; д-р Х. Себрон с госпођом, лекар из Париза; Е. Мерени, проф. из Терана; Шегвић, предузимач из Сплета; С. Перовић, прив. из Сплета; Кр. Николаевић, прив. из Кристијаније; Ђ. Кобан, трговац путник из Трста; д-р Ф. Енгел с госпођом, лекар из Салибурга; Р. Ф. Сетон, прив. из Абернета; д-р Ф. Векед, лекар из Беча; Р. Баул, прив. из Беча; А. Сабатка, прив. из Беча; Ф. Ори, прив. из Брехена; М. Волман, прив. из Глазгова; Е. Волман, прив. из Глазгова; г-ђа Е. Волман, прив. из Глазгова; д-р Ф. Хануа, лекар из Лује; А. Инели с госпођом, прив. из Канаде; Р. Ганек, трговац из Скадра; Де Смауре, прив. из Лијежа; А. Шкези, прив. из Ђеша; Е. Парана с госпођом, прив. из Париза; И. Алексиф, типограф из Мостара; Ј. Дерно, фотограф из Ђенове; Н. Лека, прив. из Скадра; Ђ. Бинаку, прив. из Шале; К. Ђуновић, прив. из Котора; В. Адрене с госпођом, прив. из Болонје; Т. Каптас, прив. из Лондона; У. Мале Кадони, чиновник из Бари; Н. Јанковић, чиновник из Новог; Е. Казортели, трг. из Бари; д-р Грист, лекар из Лондона; А. Балинг с госпођом, прив. из Лондона; Кап. Бати, прив. из Лондона; Ф. Бибу, прив. из Лондона; Г. Перича, трговац из Трста; Ј. Анценберг, прив. из Лондона; К. Александар, прив. из Беча; Е. Содет с госпођом, прив. из Беча; М. Рошп, прив. из Рима; Г. Јанош, трг. из Будимпеште; Ф. Вежлан, прив. из Лондона; Г. Хениг с госпођом, прив. из Хајделберга; П. Георг, прив. из Берлина; Ф. Мидлет, прив. из Лондона; А. Хони, учитељ из Бриа; Р. Јановски, учитељ из Прага; Ј. Туска, учитељ из Моравских Острвица; Р. Братовски, прив. из Прага; Е. Шмит с госпођом, прив. из Берлина; Х. С. Кресвен, чиновник из Париза; Ј. Супан с госпођом, прив. из Клагенфурта; Г. Јакш, инжењер из Рима; Ј. Кабау, прив. из Трста; К. Ђуновић, прив. из Котора; д-р Г. Печедон с госпођом, прив. из Њемачке; А. Клавнот, адвокат из Луцерна; П. Тагенберг, адвокат из Берна; Ј. Албер с госпођом, прив. из Њемачке; А. Пол, прив. из Њујорка; Р. Мон, прив. из Париза; К. Давис с госпођом, прив. из Саифранциске; Н. Асубрт, инжењер из Скадра; Ј. Смерка, новинар из Прага; П. Скала, новинар из Прага; В. Вашич, прив. из Прага; А. Шварц, прив. из Беча; А. Кауфер, чиновник из Будимпеште; У. Ј. Масерти, прив. из Трста; д-р А. Бармонди, лекар из Рима; С. Карлин с госпођом, Хакинг, Фуџис, Дорс, Агстерс, Блинкар, Јакоби, Лакс, Линг, Напер, Навер, Шлисер, Куртон, Јустис, Андерсон, Талферон, Лергос, Лиле, Елмини, Витлеј, Гардиниер, Паул, Г. Бровинг, Г. Еври, Г. Мелер с госпођом, Г. Хале, Уивин, Краиг с госпођом, Веб с госпођом, Валкер, Хирт, Шарп, Коланне, Винганте, Рависаг, Досе — сви из Лондона — Куковим предузећем; У. Масерти чиновник из Трста; Бовеш Дуглас, прив. из Единбурга; др. А. Берсони, прив. из Рима; Вилеј с госпођом, Цаксон, Раили, Хендесон с госпођом, Халдане, Клаир, Емендроф, Клинехен, Мибиер, Аллен, Рослинг с госпођом, Шмит, Витехад с госпођом, Арпен, Лавлеј с госпођом, Гилшур, Ади, Бури, Милнес, Вантисон, Ритенир, Марган с госпођом, Девенпост, Шат, Бирон, Дилаиер с госпођом, Беван, Валкер, Вербиртон, Теб, Дипрек, Синклаир, Баргео, Досе, сви из Лондона — Куковим предузећем; А. Шрам, прив. из Беча; Ковачевић, трг. путник, из Трста; Х. Каста с госпођом, трг. из Минхена; Р. Пирсон, прив. из Њујорка; А. Херман, трг. из Њемачке; Б. Бинсвагер, прив. из Минхена; Ј. Манлиер, прив. из Беча; К. Лоит, прив. из Беча; В. Гета, прив. из Трста; Ад. Аберкон, прив. из Хамбурга; барон Шреде, прив. из Хамбурга; А. Крошпон, прив. из Минхена; Шерминке, прив. из Лондона; Х. А. Берсон с госпођом, прив. из Лондона; Е. Брок, прив. из Лондона; Фриш Менде, прив. из Беча; А. Менде, чин. из Аустрије; Л. Брод, трг. из Беча; М. Бестеркил, прив. из Париза; И. Бајић с госпођом, музичар из Новог Сада; Г. Перича, прив. из Трста; Фоиле с госпођом, прив. из Ирланда; Ј. Јежек, инжењер из Прага; Ђ. Клони, прив. из Берна; В. Вајлер с госпођом, прив. из Штрасбурга; И. Калјеван, прив. из Котора; Ф. Мала, прив. из Сплета; Ј. Ђеладновић, прив. из Рисна; А. Јут, прив. из Беча; др. Фолбер с госпођом, лекар из Берлина; С. Аншу, трг. из Трста; Ј. Делавре, прив. из Хавра; др. З. Сина, лекар из Берлина; А. Боличати, прив. из Трста; А. Врита, прив. из Њемачке; др. З. Пол, лекар из Аустрије; Ф. Солржи, прив. из Чешке; Ј. Хермир, прив. из Чешке; Ђ. Вилон, прив. из Лондона; Валкинер, прив.

из Лондона; А. Мерх, прив. из Беча; др. Б. Холман, лекар из Болеславе; Ј. Јермер, судија из Болеславе; А. Брод, трг. из Беча; М. Фролинд, трг. из Беча; Б. Холман, прив. из Болеславе; У. Каменаровић, чин. из Доброте; А. Чермак с породицом, прив. из Берлина; Ј. Најман, прив. из Берлина; К. Стади, инжењер из Анконе; А. Најбер, прив. из Прага; др. Шиф, лекар из Берлина; К. Вајнбергер, прив. из Беча; Ф. Лајтер с госпођом, новинар из Беча; Маке Волм, вице консул из Аргентине; Ђ. Ф. Фрајде, прив. из Стетина; Ф. барон Кампа, прив. из Дубровника; К. Ксенде, прив. из Дубровника; Барон Камен, посједник из Париза; И. О. Бриан, посједник из Француске; Ђ. Цалингер, прив. из Беча; Ф. Дворжак с породицом, прив. из Поле; Л. Арма, прив. из Минхена; К. Штајн, адвокат из Беча; Р. Најзим, прив. из Дубровника; А. Мазовски, прив. из Лавова; Куртис, прив. из Санфранциска; М. Б. Краљ, прив. из Приморја; К. Дворски, прив. из Гориције; Г. Калт, прив. из Лондона; г-ђа Е. Едвард, прив. из Ротердама; Л. Нинцек, прив. из Дрездена; А. Роте с госпођом, сликар из Берлина; В. Ј. Пјеротић, поглавар из Сплета; Д. Највохард, посјед. из Чешке; Х. Вилгелм, прив. из Швајцарске; М. Гомберт с госпођом, адвокат из Њемачке; А. Мтерк с фамилијом, адвокат из Фијуме; Ј. Ајнигал, трговац из Будимпеште; Мареш, трговац из Фијуме; К. Котер, прив. из Минхена; Ј. Мален, прив. из Виртемберга; С. Јан с госпођом, прив. из Париза; К. Кајтош, прив. из Бриа; Сулејман ефендија, прив. из Трста; Ј. Китес, инжењер из Болеславе; Др. М. Соколовић, лекар из Качра; Н. Михаиловић, чин. из Новог Сада; К. Илде, директор, из Болеславе; В. Пребрајевић, прив. из Будимпеште; Ј. Томић, прив. из Граца; Ј. Приклер, трговац из Бендорфа; О. Банг, новинар из Мостара; Др. Ф. Валиш, лекар из Минхена; К. Вожебал с госпођом, чин. из Прага; А. Редуш, чин. из Чешке; А. Навал, поштар из Чешке; г-ђа Донети, прив. из Париза; Др. В. Гаслер, лекар из Беча; С. Марковић, трговац из Беча; А. Ђакомели, прив. из Монтане; Др. У. Шретер, лекар из Беча; А. Перет, прив. из Париза; П. Гвадет, прив. из Париза; А. Бриот, инжењер из Француске; А. Шеимод, прив. из Нице; Ј. Перонио, трговац из Рима; С. Тани, чин. из Рима; Л. Гераш, прив. из Нице; Ј. Матер, С. Ковачевић, трговац из Трста; Р. Клауус с госпођом, мин. савјетник из Беча; О. Полта, чин. из Прага; В. Пекин с госпођом, прив. из Париза; Р. Жуткић, трговац из Котора; Г-ца Попи, прив. из Чикага; Г-ца Нуиков, прив. из Бостона; Књаз Ф. Лихтенштајн, прив. из Беча; Књаз Алфред Лихтенштајн, прив. из Беча; Ф. Лајден, прив. из Лондона; С. А. В. Абот с г-ђом, прив. из Рима; В. Инал Бурон, прив. из Лондона; А. Канарогов, прив. из Москве; Др. Ф. Рунгер, лекар из Граца; А. Вершеб, дворски савјет. из Аустрије; Е. Фреце, прив. из Аустрије; П. Бормил, прив. из Њемачке; А. Шудејл, чин. из Њемачке; Ј. Шварц, тргов. из Загребца; А. Панефредли, прив. из Бари; д-р Р. Фоа, лекар из Рима; г-ђа Ихне, прив. из Енглеске; Х. Вабе с госпођом, прив. из Беча; г-ђа Нантуф А., прив. из Шкотске; Ј. Цуц, прив. из Беча; К. Мауриш, лекар из Атине; г-ђа Пашет, прив. Б. Ваиглос, прив. Р. Равет с госпођом, прив. П. Русон, прив. сви из Париза; Т. Корадини, инжењер из Бари; Ј. Л. Костатино, прив. из Беча; В. Лоренц, инжењер из Будимпеште; Г. Гошперле, прив. из Брисла; В. Краус, хемичар из Граца; д-р А. Хоке и брат, чиновници из Беча; Ђ. Саримић, прив. из Трста; Р. Клод, прив. из Берлина; Ј. Н. Мум, прив. из Енглеске; г-ђа Р. Е. Мум, прив. из Енглеске; Ј. Лудвиг с госпођом, инспектор из Бриа; С. Аскику, трг. из Скадра; А. Лерко, инжењер из Бари; А. Анто, шавац из Скадра; Т. Медар, кам. из Дубровника; Е. Кан, трг. из Беча; д-р Г. Улман с госпођом, директор из Беча; К. Ислари, прив. из Њемачке; Х. Херман, прив. из Берлина; М. Рена, фабрикант из Беча; А. Јовић, посједник из Далмације; Д. Мијовић, посједник из Далмације; А. Фиала с госпођом, чиновник из Чешке; Ј. Крепчик, чиновник из Чешке; д-р А. Микушек, проф. из Чешке; Књаз А. Гика, прив. из Париза; Х. Фиден, правник из Минхена; Х. Шенбах, философ из Минхена; Х. Фирстенберг, фил. из Минхена; Ш. Кибус, чиновник из Будимпеште; С. Либлинг, дворски пјаниста из Берлина; А. Бергер, чиновник из Будимпеште; П. Горман, секретар из Париза; О. Хубер, чиновник из Будимпеште; Вирвон с госпођом и кћерком, прив. из Француске; Р. Марић, трг. из Трста; А. Алберт, прив. из Њемачке; Е. Демант, прив. из Њемачке; Р. Штадла, трг. из Трста; А. Руденштајн, трг. из Трста; С. Марковић, трг. из Беча; Ф. Куи, прив. из Њемачке; Гурније с госпођом, прив. из Париза; К. Барт с госпођом, прив. из Хамбурга; М. Пасел, трг. помоћник из Котора; д-р Ј. Подвигмен с госпођом, адвокат из Чешке; Р. Алене, трговац из Сарајева; К. Ђуновић, трговац из Котора;

Л. Фрашери, секретар из Цариграда; А. Унић, прив. из Трста; Х. Крауц, трг. из Минхена; г-ца Ј. Крауц, прив. из Енглеске; Ј. Ланц, инжењер из Енглеске; г-ђа Мели, прив. из Калифорније; Р. Гиблон, прив. из Америке; г-ђица Хустон, прив. из Америке; Д-р Лабау, чин. из Беча; К. Кантони, трг. из Трста; Д. Латин, трг. из Чешке; К. Леви, прив. из Беча; А. Дафити, прив. из Беча; В. Краварев, дипломат из Софије; г-ђа В. Атевош, прив. из Филаделфије; Г-ђа М. Е. Клерсон, прив. из Филаделфије; Ј. Беард, прив. из Филаделфије; Р. Сулцер, трг. из Хамбурга; М. Фриц, прив. из Хамбурга; В. Тајхмер, прив. из Хамбурга; Д-р О. Хегеман, философ из Њемачке; Е. О. Хегеман, приват. из Њемачке; Р. Најман, чин. из Њемачке; Р. Вебан с госпођом, чин. из Прага; Л. Клајн, адв. из Беча; С. Пасквали, трг. из Сплета; Д. Шајин, ђак из Мостара; А. Миниш, трг. из Далмације; А. Радић, механичар из Дубровника; Ф. Говедар с госпођом, литограф из Љубљане; Р. Фалиор с госпођом, приват. из Њујорка; г-ђа Фретинк, прив. из Филаделфије; О. Тлерт, прив. из Котора; Р. Ванген, прив. из Котора; Ј. Хауст, прив. из Котора; г-ђа Блис Кашур, прив. из Њујорка; г-ђа Д. Е. Ламберт, прив. из Њујорка; К. Франк с госпођом, прив. из Њујорка; А. Бакус, прив. из Њујорка; Ј. Мориза, адв. из Рима; А. Брава, адв. из Италије; П. Георгина, адв. из Италије; К. Шмид, прив. из Аустрије; К. Јушби, прив. из Босне; К. Сенио, прив. из Босне; Ј. Вицеус, секретар из Њемачке; Х. Хусен, прив. из Лондона; Н. Крафт, прив. из Беча; М. Филнер, савјетник из Русије; М. Мишонић, официр из Петрограда; Л. Кекић, посједник из Котора; Ђ. Рома, богослов из Аустрије; Ф. Окулус, чиновник из Беча; Кап. Н. Јанковић, чин. из Новог; Д-р Аугустин, чин. из Прага; Д. Шајин с мајком, ђак из Мостара; Р. Сунга, прив. из Италије; А. Катанео, свешт. из Италије; Д. Милеза, трг. из Бари; С. Холцер, прив. из Прага; Ф. Фабрицио, прив. из Трста; О. Цолнер, прив. из Граца; Е. Гангсоск, прив. из Зеленике; М. Корб, прив. из Зеленике; А. Екерзле, прив. из Лондона; Ј. Трепери, прив. из Лондона; Д-р Т. Брани, посједник из Италије; М. Бруто, посједник из Италије; П. Лобачев, конзул из Скадра; И. Буреш, ђак из Софије; Ф. Ђ. Рамбус, асистент из Прага; Д-р О. Золер, лекар из Граца; Б. Лит с госпођом, прив. из Њемачке; А. Варакино, прив. из Палове; Л. Пахер, прив. из Б. Пеште; Х. Хартман, прив. из Берлина; Ч. Бабан с госпођом, прив. из Њујорка; Ј. Старчевић, прив. из Котора; Ђ. Каменаровић, чин. из Трста; О. Дохари, прив. из Беча; К. Параш, прив. из Котора; Х. Норднинг, прив. из Трста; В. Марк, инжењер из Шведске; Х. Паци, инжењер из Италије; Д-р П. Јосн, прив. из Чикага; г-ђа Б. Е. Лијер, прив. из Енглеске; Г-ца Сафорд, прив. из Енглеске; Г. Суботић с кћерком, прив. из Биограда; А. Кофел, чиновник из Беча; П. Срденић, чин. из Котора; А. Унић, прив. из Трста; Е. Николић, инжењер из Задра; К. Корадини, инжењер из Италије; К. Кантони, прив. из Трста; Н. Иван-беј, новинар из Скадра; Барон Гизл, војни пуномоћник из Цариграда; И. Хилзнер, прив. из Аустрије; Е. Свагровски, трг. из Прага; Ф. Нуевик, трговац из Прага; Ф. Бакуса, трг. из Далмације; Р. Сјеран, трг. из Мостара; Ј. Нулиг с кћерком, трг. из Мостара; К. Мерфел, трг. из Билебе; Ј. Ђурановић, трг. из Мостара; Р. Клеи, тргов. из Берлина; А. Котвана, макиниста из Милана; Ђ. Кнер, прив. из Беча; С. Шошолли, инжењер из Прага; Б. Марк, посједник из Прага; Ф. Лиштенгер, чин. из Сарајева; Робертсон с кћерком, прив. из Лондона; Н. Детони, прив. из Б. Пеште; Ј. Пахер, трг. из Мостара; Д. Линовић, посјед. из Киниа; Ф. Галас, пр. из Котора; Ф. Шенвалд, прив. из Трста; Ј. Де-Микели, прив. из Сплета; Е. Немирова, прив. из Одесе; В. Гremo, шофер из Торина; С. Саид-беј, вице-консул из Цариграда; Д. Завојани, прив. из Бари; М. Крајзнер, прив. из Беча; Е. Андрес, прив. из Њемачке; Р. Кригел, прив. из Њемачке; П. Јобачев с госпођом, консул из Скадра; Ј. Кармелић, директор из Трста; Н. Ђивановић, механичар из Дубровника; П. Флијак, сликар из Дубровника; Ј. Бркић с породицом, трг. из Мостара; В. Киндел, прив. из Прага; Б. Лондер, трг. из Трста; Д-р А. Тонели, чин. из Будимпеште; Р. Дохани, трг. из Будимпеште; М. Стајић и синови, књижар из Биограда; Д-р Л. Шатц, лекар из Авовца; Ј. Штајнер, прив. из Прага; конте Баки, консул из Напуља; В. Лебисо, прив. из Бари; М. Аниканди, прив. из Бари; И. Бркић с фамилијом, трговац из Мостара; О. Геце с госпођом, прив. из Берлина; О. Берман, прив. из Париза; Ј. Ђорђевић, проф. из Србије; Е. Агенс, прив. из Лондона; М. Тапавица, инжењер из Н. Сада; Ђ. Береленсан, посједник из Трста; Ф. Ванке, чиновник из Граца; Ј. Фигер, прив. из Беча; Х. Шнајдер, чин. из Беча; Б. Рајман, философ из Прага; Е. Масинорг, прив. из Енглеске; К. Видаковић, трг. из Новог; М. Миније, прив. из Лондона; А.

Форминек, прив. из Беча; Х. Орбер, чин. из Беча; Б. Леднер, прив. из Трста; Ј. Лофер, прив. из Граца; О. Лушфелд, прив. из Беча; М. Шадерер, прив. из Беча; Л. Луеверг, прив. из Беча; А. Сиалбок, прив. из Беча; Д. Бубало, начелник из Дубровника; Ј. Чајковић, прив. из Новог; З. Мудровчић, ђак из Загребца; К. Синки, прив. из Њујорка; М. Камадлена, прив. из Бриа; М. Рађеновић, трговац из Будве; Н. Зеленић, трг. из Будве; Ф. Сенија, прив. из Будве; Ђ. Ито, механичар из Будве; д-р Ј. Швегнес, редактор из Беча; Т. Лукетић, чин. из Приморја; А. Иро, посједник из Приморја; К. Прац, прив. из Прага; Р. Бауф, чиновник из Новог; Ј. Ленентер, трговац из Новог; А. Јакић, секретар из Задра; М. Дворник, надбискуп из Задра; Ј. Милин, фратар из Задра; М. Симовић, прив. из Далмације; Ф. Сејку, прив. из Скадра; Ђ. Тедески, чин. из Трста; Е. Шахцек, трг. из Берлина; А. Анчак, проф. из Шлезије; И. Пек, трг. из Будимпеште; А. Луцарина, посједник из Беча; др. Лудвик, прив. из Прага; А. Фишер, трг. из Ленца; Ж. Асанов, трг. из Скадра; Б. Винш с породицом, прив. из Берлина; П. Цуплер, с госпођом, инжењер из Берлина; Х. Амер, прив. из Прага; Ф. Плианик, пјевач из Дрездена; К. Стриглер, каселник из Дрездена; Р. Егер, пјевач, из Лајпцига; К. Валтер с госпођом, прив. из Котора; В. Валтер, прив. из Котора; А. Фидлер с госпођом, прив. из Котора; О. Петрелт, прив. из Котора; Ж. Гранчић, трг. из Дубровника; Б. Живковић, трг. из Трошање; Ф. Кришке с посцођом, прив. из Беча; А. Николајевић с госпођом, адвокат из Москве; г-ђа Ларва са кћером, прив. из Бостона; Д. Дунда с госпођом, трг. из Трста; А. Декастело, прив. из Беча; В. Дозели, проф. из Прага; Ј. Гатин, секретар из Париза; К. Матезов, прив. из Прага; Е. Мазин, прив. из Прага; Ф. Матезов, прив. из Прага; А. Мидек, прив. из Прага; М. Фишер с породицом, прив. из Петрограда; Д. Рашовски, трг. из Б. Пеште; М. Буковска, прив. из Прага; Р. Шнајдер, агент из Фијуме; Т. Петковић, министар из Биограда; В. Болотов, пуковник из Петрограда; П. Аумилер, лекар из Минхена; Ј. Тазовић, трг. из Дубровника; К. Хунтичек, прив. из Беча; Е. Рушак, прив. из Сарајева; Ј. Грегор, прив. из Сарајева; Нино Дана, прив. из Торина; Д. Исидловић, адвокат из Далмације; П. Пајор, трг. из Киниа; Б. Ђеки с госпођом, трг. из Будимпеште; Д. С. Рас, новинар из Будимпеште; М. Јост, проф. сор из Беча; Ф. Минкс, прив. из Берлина; А. Страус, трговац из Будимпеште; И. Иванић, професор из Будимпеште; В. Оберт, трговац из Берлина; Р. Огнес, прив. из Америке; г-ђица Итсман, прив. из Њујорка; Ђ. Хорме, приватнијер из Лондона; Р. Бергер, прив. из Хамбурга; М. Клауш, прив. из Хамбурга; Ђ. Теопол, прив. из Хамбурга; П. Козма, трг. путник из Трста; В. Кинден, проф. из Берлина; В. Рад, проф. из Берлина; Р. Ђиновирски, чин. из Беча; д-р Ј. Керсниер, адвокат из Цириха; М. Арманд, инжењер из Нице; Ј. Бамбеле, ђак из Венеције; Х. Бенетин с госпођом, прив. из Берлина; Ф. Ливит, прив. из Лондона; А. Финцавер, прив. из Пирани; Ђ. Стонер, прив. из Пирани; Р. Оберсон, прив. из Пирани; А. Еберман, прив. из Пирани; Ф. Васенки, прив. из Прага; М. Робердет, прив. из Прага; др. Бодински, лекар из Прага; П. Ајфал, проф. из Беча; С. Таблер, проф. из Беча; И. Пак, трг. из Будимпеште; А. Гау, прив. из Дрездена; Б. Најман, прив. из Дрездена; Б. Рајнбау, трг. из Дрездена; А. Аменборн, чин. из Дрездена; А. Јакић, новинар из Трста; А. Лоренц, прив. из Пирани; А. Клајн, прив. из Пирани; М. Доловачак, трг. из Загребца; Р. Герлет, прив. из Пирани; А. Вешлетик, прив. из Билефа; А. Везоли, прив. из Беча; д-р К. Гринек, лекар из Новог; Г. Керон, трг. из Нирнберга; М. Скласе, трг. из Нирнберга; К. Краус, секр. из Нирнберга; Ј. Хајланер, чин. из Нирнберга; Л. Милис, прив. из Лондона; Е. Мансбердес, прив. из Лондона; А. Коста с госпођом, директор из Задра; С. Тавић, трг. путник из Дубровника; д-р Ј. Ширик, новинар из Будимпеште; д-р С. Фезошер с породицом, адвокат из Хради; Форшин, професор из Пардубица; П. Кашина, трг. из Трста; д-р А. Брош, адвокат из Чешке; Ј. Мерг са сином, трговац из Чешке; д-р Л. Келер с госпођом, чиновник из Штутгарта; д-р барон Погрел, прив. из Берлина; д-р П. Бајер, прив. из Холандије; К. Хан, проф. из Розена; К. Сакер, ђак из Трста; А. Бабушић, трговац из Билеје; Ј. Мониман, ђак из Беча; д-р Ф. Фери, лекар из Прага; Д. Игнек, трг. из Беча; А. Илебранд, новинар из Беча; А. Бијекер, прив. из Новог; А. Вилфелд, прив. из Новог; Б. Тишлер, прив. из Новог; Р. Шимер, проф. из Дрездена; К. Р. Курдент, проф. из Берлина; Е. Шлејка, проф. из Беча; Ц. Прат, прив. из Америке; Ј. Мартинек с госпођом, проф. из Прага; д-р Ђ. Волваржа, лекар из Прага; Ф. Кристифел, проф. из Прага; А. Јансикова, проф. из Прага; Ј. Константин, директор из Беча; Б. Ковалељ, прив. из Русије; Г. Ула

сук, прив. из Петрограда; А. Твебаторов, прив. из Петрограда; В. Бабићук, прив. из Петрограда; Ј. Путовка, трг. из Тешена; Ж. Хоуленс, проф. из Моравске; С. Петор, проф. из Моравске; Ф. Хубер, трг. из Прага; А. Латер, трг. из Прага; А. Обердорфер, ђак из Трста; Ђ. Фрилиц, ђак из Трста; Ј. Крустил с фамилијом, прив. из Рисна; д-р А. Камисо с госпођом, лекар из Прага; К. Јапучик, прив. из Солуна; Ђ. Лопец, инжењер из Италије; А. Глешен, инжењер из Беча; Р. Брау, новинар из Прага; Ј. Ноћак, адвокат из Прага; А. Бриот, инжењер из Париза; Е. Доберер с госпођом, директор из Росток; М. Дода, прив. из Скадра; Б. Витен, прив. из Париза; Ф. Гуика, чиновник из Сарајева; Ј. Остојић, прив. из Беча; Ђерозика, калуђерица из Тирола; Е. Јелек, тргов. путник из Котора; д-р В. Ротик, лекар из Котора; д-р Ф. Фаферот, лекар из Берлина; Е. Фер, прив. из Берлина; Ж. Томашевић, ђак из Биограда; С. Суботић, ђак из Биограда; Р. Золтан, адвокат из Будимпеште; Д. Била, прив. из Трста; Ђ. Херер, прив. из Њујорка; Стевингсон, адвокат из Њујорка; А. Миедуа, поп из Скадра; Ђ. Живковић, трговац из Беча; П. Сиберт, новинар из Беча; Е. Сала, инжењер из Бари; А. Фишер, професор из Минхена; Ј. Талмајер, проф. из Минхена; Ј. Каут, свештеник из Минхена; Р. Кулман, апотекар из Берлина; Х. Горбаух, трг. из Берлина; А. Елван, инжењер из Берлина; Антераш с госпођом, адвокат из Берлина; К. Сисер с госпођом, прив. из Америке; Ј. Хербер, учитељ из Прага; Јанленер, учитељ из Прага; А. Баук, адвокат из Штутгарта; Р. Пино, професор из Париза; Ђ. Пармакру, професор из Петрограда; Л. Скит, прив. из Њујорка; К. Бузо, прив. из Њујорка; Капертер, прив. из Њујорка; Р. Патак, прив. из Беча; Др. Браис, лекар из Прага; Е. Бафта, трговац из Чешке; Л. Ладизаис, апотекар из Прага; Р. Кисић, књијар из Мостара; А. Вилени с породицом, прив. из Америке; Др. А. Поњи, прив. из Петрограда; А. Фенути, прив. из Русије; Е. Фријон, инжењер из Берлина; К. Себастијан, трговац из Берлина; С. Фридлендер, трговац из Берлина; С. Фантчек, трговац из Прага; И. Вусковић, прив. из Далмације; Ђ. Антићевић, прив. из Далмације; Ђ. Кнежевић с фам., прив. из Далмације; Ф. Хениг, ђак из Котора; З. Дробен, ђак из Беча; В. Вуковић, прив. из Котора; Д. Ф. Хоржет, прив. с госпођом из Котора; Д. Митровић, управитељ из Котора; М. Бркић, уредник из Дубровника; Ђ. Буме, прив. из Хамбурга; Ј. Гласер, ђак из Загреба; А. Талер, ђак из Загреба; К. Крајмер, прив. из Прага; Ф. Харић с госпођом, фабрикант из Прага; Ф. Суверек, професор из Каптауна; Ж. Билишков, трг. из Дубровника; Р. Фукасава, прив. из Прага; Т. Алоне, проф. из Прага; Р. Шалунова, прив. из Чешке; Р. Фезек са сином, прив. из Чешке; Б. Вачек, професор из Чешке; М. Клубер, учитељ из Чешке; Х. Вајлис, прив. из Чешке; О. Хулман, прив. из Беча; Ј. Лам, професор из Беча; Ј. Псерер с госпођом, трговац из Беча; Г. Хеле с фамилијом, апотекар из Тропаве; Ж. Пиншон с госпођом, сликар из Париза; А. Лев са сином, банкар из Беча; С. Чак, прив. из Биограда; Р. Мезедих, директор из Беча; Р. Пид, чиновник из Сарајева; Ђ. Саоблек с госпођом, трговац из Дубровника; Е. Зере, трговац из Штајера; Л. Ђерад, трговац из Штајера; Др. Л. Екес, лекар из Будимпеште; Ф. Колимбајн, ђак из Дубровника; Р. Бринсфетер, ђак из Беча; Др. П. К. Волер, лекар из Хобокена; Ј. Линтештајн, адв. из Бостона; А. Дукић, трг. из Сплета; Ђ. Фражлић, адв. из Трста; М. Рацио, трг. путник из Котора; С. Штраус с госпођом, фабрикант из Трста; А. Романов, проф. из Петрограда; К. Шмуц, проф. из Минхена; Ф. Каниа, проф. из Неапоља; М. С. раковић, трг. из Скадра; К. Вигано, прив. из Бергама; М. Кустафо, прив. из Бергама; Л. Флашнер, трг. путник из Будимпеште; М. Сингер, трг. путник из Будимпеште; Ђ. Срунка, ђак из Прага; Е. Браун, занатлија из Беча; В. Микелитић, новинар из Граца; В. Лиер, прив. из Беча; Ф. Шимачек, професор из Чешке; Д-р Ф. Лобешак с госпођом, лекар из Чешке; А. Сепан, прив. из Марбурга; Ј. Росман, прив. из Марбурга; Ж. Зес, трг. из Бреславе; Л. Феран, професор из Немачке; Х. Хошшау, проф. из Немачке; Д-р П. Миксел, прив. из Бостона; Херолд, прив. из Бостона; Е. де Бон, вицеkonzул из Италије; А. Пасквали, прив. из Дубровника; Л. Флорио, прив. из Италије; Ф. Зантанер, чиновник из Прага; А. Форет, чин. из Прага; Ј. Калек, чинов. из Прага; Р. Стермајер, фабр. из Будјејовица; Ј. Блажек, фабр. из Будјејовица; А. Абраим, трговац из Сарајева; Ф. Шнајдер, трг. из Беча; А. Муркеш, прив. из Чешке; Б. Милиновић, трг. из Морина; П. Вулетич, трг. из Котора; Ф. Гетек, дрводјела из Котора; Р. Карвирт, трг. из Дрездена; А. Вашер, ђак из Минхена; Ј. Пшерер, инжењер из Магдебурга; А. Дворжак, инжењер из Чешке; А. Ервикон, трг. путник из Беча; Д. Хаустиц, трг. путник из Беча; Е. Амлин, трг. путник из Беча;

Ф. Лангер, ђак из Прага; У Рапорт, професор из Прага; Ф. Мауриц, ђак из Беча; А. Хајман, инжењер из Прераве; С. Шојат са породицом, прив. из Загреба; Ј. Бернарт, професор из Прага; Р. Типфер, директор из Дрездена; Ј. Пипа, ђак из Дрездена; В. Франкфуртер, ђак из Берлина; С. Лоберт, прив. из Лондона; Д-р Д. Кол, лекар из Улма; В. Магел, адв. из Хамбурга; Д-р Т. Брахот, лекар из Бадена; Д-р А. Рут, лекар из Бадена; В. Сеза, професор из Чешке; В. Престал, професор из Прага; А. Вјестал, професор из Прага; Ф. Перени с госпођом, директор из Беча; С. Ламберт, приватнијер из Лондона; Д-р П. Гардино, лекар из Венеције; А. Конти, адвокат из Милано; Ф. Д-р. Спилас, лекар из Бадена; Д-р. Волиус с госпођом, лекар из Бадена; Ж. Возели, медицинар из Прага; М. Ваничек, професор из Прага; Е. Седлас, трговац из Кромјерижа; О. Перезек, трговац из Кромјерижа; А. Спинер, професор из Кромјерижа; Р. Сишер, професор из Кромјерижа; Р. Хорделмт, трговац из Кромјерижа; П. Стокановић с породицом, трговац из Доње Тузле; А. Разанета, трговац из Трста; Е. Вај, поп из Будимпеште; Б. Арифер с фамилијом, консул из Париза; А. Дулак с госпођом, приватнијер из Париза; М. Јовановић, професор из Загреба; Ж. Довичек, приватнијер из Чешке; К. Калигашејел, професор из Прага; Д-р Р. Кукор, лекар из Прага; Ф. Кемер, трговац из Чешке; В. Матерна, ђак из Прага; Е. Хамлиш, тргов. путник из Беча; Ф. Дворичек, приватнијер из Бадена; В. В. Холмес с фамилијом, приватнијер из Буфала; Ђ. Ђоракуи с госпођом, приватнијер из Арбаније; Ђ. Кал с госпођом, приватнијер из Прага; Б. Кралова, приватнијер из Прага; Ј. Херман, приватнијер из Беча; Ф. Вајс, трговац из Беча; Ф. Сокол, приватнијер из Беча; Д-р Ф. Циоровник, лекар из Беча; А. Делфабро, приватнијер из Беча; Ј. Реб, приватнијер из Беча; Р. Шинг, директор из Франценсберга; В. Мишовијус с госпођом, приватнијер из Котбусана; Ј. Вестеркалт, приватнијер из Котбусана; Ј. Давид, приватнијер из Дрездена; Ф. Лајбрих, новинар из Ђинкината; А. Аздице, новинар из Бостона; Ф. Мајелор, професор Дрездена; А. Беден с госпођом, професор из Поле; М. Супау, професор из Поле; И. С. Алдини, новинар из Бостона; А. Кауновски с фамилијом, приватнијер из Прага; А. Емјорд, трговац из Беча; Ф. Гипка с госпођом, професор из Прага; Р. Жуткић, трговац из Котора; А. Конрад с госпођом, чиновник из Нириберга; О. Јонастар, судија из Либера; С. Зафировић, проф. из Пљеваља; Л. Тозевић, проф. из Пљеваља; К. Шапек, прив. из Пардубица; К. Шитин с породицом, дир. музеја из Прага; Р. Ритнер, адвокат из Граца; Ј. Рајтер с г-њом, трг. из Вирковића; Е. Сеир, мед. из Брауншвајга; Д-р Мишингерд, В. Деман, К. Берихар, Б. Хам, В. Шимер с кћерком; Х. Мајер, М. Кресман с госпођом; А. Ебелинг, А. Битнер, Б. Г. Вагел, — сви из Брауншвајга, — Куковим предузећем, — Х. Бралонгер, професор из Минхена; Х. Ерлангер професор из Минхена; Др. А. Волф, судија из Ебенфурта; К. Тајман, прив. из Берлина; Г. Горуп, студент из Минхена; Н. Јовановић, прив. из Скопља; Л. Јери, савјетник из Париза; Ж. Горе, адвокат из Париза; А. Греард, инжењер из Париза; М. Володомиров, ђенерал из Петрограда; Ј. Долежал, новинар из Беча; Ф. Будлиг с госпођом, посједник из Бреславе; Н. Митровић с породицом, трг. из Сомбора; П. Селвемини, прив. из Нануља; Ј. Ротонди, фабрикант из Наваре; Д-р Е. Гранихштетен, лекар из Беча; Х. Шмит, новинар из Чешке; Д-р О. Хетер, лекар из Чешке; Ф. Морав, ђак из Чешке; В. Монтеливес с г-њом, прив. из Штокхолма; Др. А. Митровић, нар. посланик из Новог; Ђ. Мил, професор из Роденберга; П. Марж с госпођом, прив. из Лиона; Х. Едуард, градоначелник из Лиона; П. Андријан, прив. из Лиона; Ђ. Патуре, предсједник из Лиона; М. Жозеф, професор из Виенце; К. Јапунчик, прив. из Солуна; Ђ. Вустрати, свештеник из Скадра; А. Саде са сином, директор из Беча; Е. Еберт, прив. из Штутгарта; Ђ. Кубик с госпођом, посланик из Будимпеште; Л. Адлер, чиновник из Беча; Л. Емануел, трговац из Фијуме; Р. Хајнит, чиновник из Берлина; Ф. Р. Јауман, прив. из Берлина; Н. Какарићи, трг. из Скадра; Д-р Т. Масарик, професор из Прага; Д-р Е. Клександа, лекар из Прага; Д-р К. Вилер, прив. из Беча; Ф. Баји, чиновник из Прага; Р. Хаберланд, чиновник из Беча; Ф. Лудвиг, прив. из Будимпеште.

ОГЛАС

Јагош Божов Павличић већ се двије године не јавља из Америке својој родбини у Ђелопавлићима, те се с тога сваки онај, који би о њему што знао, моли, да неодложно јави овом Министарству гдје се исти налази или гдје је последњи пут виђан.

№ 1638. Из канцеларије књ. министарства иностраних дјела, 21. августа 1909

1,3

Школска објава

Предавања у Нижој Државној Гимназији у Подгорици почињу идуће школ. 1909-10 год. 1. септембра.

Од 26.—30. августа пријављиваће се они ученици и ученице, који-а поднесе: а) Школско свједочанство о томе, да је свршио четврти разред основне школе и да ни у једном предмету нема мање биљешке од добро;

б) Крштеницу о томе, да није млађи од 10 ни старији од 13 год. При пријамном испиту тражи се од ученика, да знају из *хришћанске науке, српског језика и рачуна* онолико, колико је прописано наставним програмом за четврти разред основне школе.

У исте те дане, т. ј. од 26—30. августа пријављиваће се они ученици-це, који су при крају школ. године добили право, да полажу испит из појединих предмета и они, који желе полагасти испите из свих предмета, а за то су добили потребно одобрење.

31. августа биће упис ученика у све разреде. Тада ће се уписати и они ученици, који буду положили пријамни испит. При упису треба да сваки ученик-ца поднесе:

а) пријавни лист;
б) свједочанство од прошле године или с пријамног испита;
в) уписнину у готовом.

Уписнина је за нове ученике I. разреда четири перпера, а за све остале пет перпера.

Број 247. Из управе Државне Ниже Гимназије у Подгорици, 1. августа 1909 године. 3,3

Школска наредба

У почетку наредне 1909/10 школске године отвара се уписивање у I и II разреду **Богословско-Учитељске школе на Цетињу**, које ће се извршити 28, 29 и 30 августа, а предавања ће отпочети 1. септембра.

Послије одређеног времена неће се ни један ученик примити у школу, ако не поднесе љекарско увјерење, да је био болестан, или ако за упис не добије одобрење од Министарства Просвјете.

Они ученици, који имају да држе напредне испите, полагаће их 31. августа.

У I разред ове школе примаће се *само* они ученици, који су свршили најмање четири разреда гимназије и добили за четврти разред исте, уз најмање *врло добро* владанье, *свједочанство првог реда*, које не смије бити старије од године дана послје пошљедег школовања.

При уписивању почетници су дужни лично поднијети: *крштеницу, школско свједочанство и љекарско увјерење о своме здрављу*, а такође сваки је ученик дужан *тачно* испунити *пријавни лист* и положити 5 перпера уписнине.

Приватисте се не примају.

Број 95. Из канцеларије Ректората Богословско-Учитељске Школе, 30 јула 1909 год. на Цетињу. 3,3

НАРЕДБА

ЗА НОВУ ШКОЛСКУ ГОДИНУ

Пријамни испит

Ученици и ученице, који желе полагасти пријамни испит за ступање у ову Гимназију, дужни су се лично пријавити 25. августа.

На испит ће се пустити само онај ученик-ца, који-а поднесе:

а) школско свједочанство о томе, да је као редован или приватан ђак свршио с најмање добрим успјехом четврти разреда основне школе и да ни у једном предмету нема мању биљешку од *добро*.

б) крштеницу о томе, да није млађи од 10 ни старији од 13 година.

При пријамним испитима тражи се од ученика да знају: из *хришћанске науке, српског језика и рачуна* онолико, колико је прописано наставним програмом за четврти разред основне школе.

Разредни испити

Ученици, који су при крају школске године добили право да полажу испит из појединих предмета; или они, који желе да полажу испите из свих предмета, а на то су добили потребно одобрење, дужни су поднијети молбе за то 25. августа по подне.

Упис

Уписивање ученика у све разреде вршиће се од 26. до 30. августа закључно.

Сваки је ученик дужан да се при упису лично пријави; само у случају доказаног боловања или сметња, које се нијесу могле отклонити, може се ученик писмено пријавити.

На овај упис доћи ће и ученици, који положи пријамни испит.

При упису сваки ученик-ца подноси:

а) пријавни лист, који ће добити у овд. књијари или у државној штампарији, а који ће прије уписа сам попунити;

б) свједочанство од прошле године или с пријамног испита;

в) уписнину у готову.

Уписнина је за оне, који су положили пријамни испит т. ј. за нове ученике I разреда четири перпера, а за све остале ученике пет перпера.

Ниједан се ученик не може ослободити уписнине.

Бр. 189. Из Управе Велике Државне Гимназије, 23. јула, 1909 Цетиње. 3,5

СТЈЕЧАЈ

На основу члана 4. Правила о штампању уџбеника за народ. и средње школе Министарство Просвјете и Црквенијех Послова расписује стјечај за израду уџбеника народних школа у Црној Гори за ове предмете:

1.) Науку хришћанску за I и II разред уједно;

2.) Науку хришћанску за III разред;

3.) Науку хришћанску за IV разред;

4.) Буквар с читанчицом за I разред;

5.) Читанку за II разред;

6.) Читанку за III разред;

7.) Читанку за IV разред;

8.) Поуке о језику за III и IV разред;

9.) Рачуницу за III разред;

10.) Рачуницу за II разред;

11.) Рачуницу за IV разред;

12.) Српску историју за III разред;

13.) Српску историју за IV разред;

14.) Географију за IV разред;

15.) Геометријске облике за III разред;

16.) Геометријске облике за IV разред;

Писци морају обратити пажњу на ове захтјеве:

1.) да уџбеници буду написани јужнијем дијалектом и у духу савременијех педагошко-методских захтјева;

2.) да језик и цио начин обраде буде подесан за ученике народних школа;

3.) да потпуно одговарају наставном плану и програму т. ј. да обим и количина грађе не буде ни већа ни мања, него што је то предвиђено наставнијем планом и програмом;

4.) да распоред грађе буде подесан за лакше примјењивање формалнијех ступњева;

5.) да Читанке буду израђене на основни принципа концентracије т. ј. да Читанке и својим обимом и својим садржајем буду додирне тачке, по могућству, свих осталијех наставнијех предмета.

Рок за израду уџбеника оставља се до првог септембра идуће године. — Списи ће се подносити у рукопису Министарству Просвјете и Црквенијех Послова, одакле ће се спровести на мишљење Просвјетног Савјета, који ће, између свих пријављенијех рукописа, предложити најбољи за откуп. Откупљени рукописи остају као стална својина Министарства Просвјете.

Министарство ће откупљивати рукописе по овој цијени:

1.) Науке хришћанске за I и II разред по цијени од 200 перпера;

2.) Науке хришћанске за III разред по цијени од 200 перпера;

3.) Науке хришћанске за IV разред по цијени од 300 перпера;

4.) Буквара с читанчицом за I разред по цијени од 800 перпера;

5.) Читанке за II разред по цијени од 300 перпера;

6.) Читанке за III разред по цијени од 400 перпера;

7.) Читанке за IV разред по цијени од 500 перпера;

8.) Поука о језику за III и IV разред уједно по цијени од 400 перпера;

9.) Рачунице за II разред по цијени од 200 перпера;

10.) Рачунице за III разред по цијени од 250 перпера;

11.) Рачунице за IV разред по цијени од 300 перпера;

12.) Српске историје за III разред по цијени од 300 перпера;

13.) Српске историје за IV разред по цијени од 450 перпера;

14.) Географије за IV разред по цијени од 400 перпера;

15.) Геометр. облика за III разред по цијени од 200 перпера;

16.) Геометр. облика за IV разред по цијени од 250 перпера.

П.Бр. 2594. Из канцеларије Министарства Просвјете и Црквенијех Послова 1. августа 1909. г. на Цетињу. 3,5

Службени огласи

ОГЛАС

Дољеописане непокретности овдашњег Видака Гигова Љумовића, продају се за општински дуг, те пошто на до сад заказаним у мјесто инкантима није било купца, то се поново изнесе и овим путем на јавну продају, која ће се у општинској

